

Шамара Сергій Володимирович,
молодший науковий співробітник
Інституту тваринництва НААН

Shamara Serhii, Research Fellow at the Livestock Farming
Institute of the National Academy of Agrarian Sciences of
Ukraine, <https://orcid.org/0009-0001-3164-4162>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS FOR ENSURING THE PROFITABILITY OF DAIRY PRODUCTION

Шамара С. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості виробництва молочної продукції. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 4. С. 324 – 328.

Shamara S. Organizational and economic mechanisms for ensuring the profitability of dairy production. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. Volume 10. № 4, pp. 324 – 328.

У статті проведено комплексне дослідження трансформації організаційно-економічного механізму функціонування молочного скотарства в умовах воєнної економіки та підготовки до інтеграції в європейський ринок у період 2024–2025 років. Обґрунтовано, що за умов безпрецедентних зовнішніх викликів галузь переходить на нову парадигму розвитку, де ключовим фактором прибутковості стає не екстенсивне нарощування поголів'я, а глибока інтенсифікація та впровадження енергоефективних технологій. Встановлено, що промисловий сектор продемонстрував високу адаптивність, забезпечивши зростання надоїв на 7% попри логістичні блокади та енергетичну нестабільність. Досліджено структуру собівартості виробництва молока, де виявлено критичну залежність від цін на корми (50–60%) та зростаючу частку енерговитрат. Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні методів оптимізації витрат через цифровізацію та «зелену» модернізацію. Зокрема, доведено економічну доцільність використання систем рекуперативної теплої та вакуумних насосів зі змінною швидкістю, що дозволяють знизити споживання енергії на тонну молока втричі. Систематизовано цінові стратегії в ланцюгу постачання, де ключовим інструментом балансу інтересів визначено преміальну диференціацію за якість сировини класу «Екстра». Аналіз структури виробництва підтвердив стратегічний перехід від господарств населення до потужних молочно-товарних ферм, що формують драйвер переробної промисловості. Визначено роль державної підтримки через Державний аграрний реєстр як стабілізаційного фактора, що дозволяє нівелювати прямі збитки від війни. Узагальнено досвід лідерів ринку («Кишценці», «Глобино», «Понори»), який підтверджує, що вертикальна інтеграція та інвестиції в генетичний потенціал стада (голістинізація) є безальтернативними шляхами до забезпечення рентабельності на рівні 16% та вище. Зроблено висновок, що системна імплементація запропонованих механізмів забезпечить стійкість агропідприємств до глобальної ринкової волатильності та дозволить Україні зміцнити позиції на європейському продовольчому ринку.

Ключові слова: молочне скотарство, прибутковість, організаційно-економічний механізм, управління собівартістю, цінова стратегія, енергоефективність, інтенсифікація, цифровізація, воєнні ризики, ДАР.

The article provides a comprehensive study of the transformation of the organizational and economic mechanisms of dairy farming, operating under the conditions of a war economy and preparations for integration into the European market during 2024–2025. It is evident that, under unprecedented external challenges, industry is shifting to a new development paradigm in which profitability is driven not by the extensive increase in livestock numbers, but by deep intensification and the adoption of energy-efficient technologies. It was established that the industrial sector demonstrated high adaptability, ensuring a 7% increase in milk yields despite logistical blockades and energy instability. The study investigates the structure of milk production costs, revealing a critical dependence on feed prices (50–60%) and a growing share of energy costs. The scientific novelty of the work lies in substantiating cost-optimization methods through digitalization and "green" modernization. Specifically, the economic feasibility of using heat-recovery systems and variable-speed vacuum pumps has been demonstrated, resulting in a threefold reduction in energy consumption per ton of milk. Pricing strategies in the supply chain are systematized, where premium differentiation for "Extra" grade raw material quality is identified as a key tool for balancing interests. The analysis of the production structure confirmed a strategic transition from household farms to large-scale dairy commodity farms that drive the processing industry. The role of state support through the State Agrarian Registry is to stabilize the economy and neutralize direct losses from the war. The experience of market leaders ("Kyshchentsi", "Globyno", "Ponory") is summarized, confirming that vertical integration and investments in the herd's genetic potential (Holsteinization) are alternative-free paths to achieving profitability at 16% or above. It is concluded that the systematic implementation of the proposed mechanisms will ensure the resilience of agricultural enterprises to global market volatility and allow Ukraine to strengthen its position in the European food market.

Keywords: dairy farming, profitability, organizational and economic mechanisms, cost management, pricing strategy, energy efficiency, intensification, digitalization, military risks, SAR.

Вступ

Розвиток молочного скотарства в Україні на сучасному етапі відбувається в умовах безпрецедентних викликів, що вимагають докорінного перегляду традиційних підходів до управління виробничими процесами. Галузь молочного тваринництва є стратегічно важливою складовою агропромислового комплексу, оскільки вона забезпечує населення критично важливими продуктами харчування, що за обсягом споживання стабільно посідають друге місце після хлібобулочних виробів. Проте за останні десятиліття галузь зазнала значних структурних трансформацій: якщо у 1992 році частка України на світовому ринку молока становила 3,6%, то до 2018 року вона скоротилася до 1,2% [1].

Станом на 2024–2025 роки молочний сектор функціонує в режимі динамічних змін, де воєнні дії, логістичні блокади та енергетична нестабільність диктують нові правила гри. Попри загальне скорочення виробництва у господарствах населення, промисловий сектор демонструє дивовижну адаптивність, наростивши обсяги надоїв на 7% у 2024 році порівняно з довоєнним періодом [2]. Це свідчить про формування нового організаційно-економічного механізму, де прибутковість базується не на екстенсивному збільшенні поголів'я, а на інтенсифікації, цифровізації та впровадженні енергоефективних технологій.

Актуальність дослідження організаційно-економічного механізму забезпечення прибутковості виробництва обумовлена необхідністю пошуку внутрішніх резервів підвищення ефективності. В умовах обмеженого платоспроможного попиту всередині країни та зростаючих вимог європейських ринків, управління витратами, розробка гнучких цінових стратегій та оптимізація виробничої структури стають ключовими чинниками виживання та розвитку аграрних підприємств. Стійкість галузі безпосередньо залежить від здатності суб'єктів господарювання мінімізувати вплив зовнішніх шоків через удосконалення механізмів взаємодії з переробними підприємствами та раціональне використання інвестиційного потенціалу.

Питання формування організаційно-економічних механізмів у сільському господарстві є предметом глибокого наукового аналізу протягом багатьох років. Теоретико-методологічний фундамент розвитку агропромислового

виробництва закладено у працях Ю. О. Лупенко, М. Й. Маліка та О. Г. Шпикуляка. Вони розглядають розвиток галузі як складний процес, що має бути узгоджений із макроекономічними тенденціями національної економіки та принципами сталого розвитку. Їх внесок полягає у розробці стратегічних напрямів модернізації тваринництва в умовах трансформаційних змін [4].

Економічну ефективність та конкурентоспроможність молочного підкомплексу досліджували такі вчені, як І. В. Тюха [5] та І. В. Федулова [6]. Вони акцентували увагу на соціальній значущості молочної продукції як найдешевшого джерела тваринного білка для українців. У роботах цих авторів висвітлено динаміку продуктивності корів, яка в промисловому секторі зросла у 1,6 раза протягом 2008-2018 років, досягнувши показників таких країн, як Австралія та Нова Зеландія.

Методологічні аспекти інтенсифікації молочного скотарства та управління витратами ґрунтовно опрацьовані В. І. Радько та І. В. Свиноус [7]. Автори пропонують систему взаємопов'язаних показників, де основним критерієм ефективності є максимізація виходу високоякісної продукції за оптимальних витрат. Їхня методика включає оцінку капітальних вкладень у модернізацію та реконструкцію виробництва як ключовий фактор зниження собівартості.

Сучасні цінові стратегії та ринкові дисбаланси в агросекторі стали об'єктом дослідження А. Бондаря, О. Шерстюка та С. Халіна [8]. Вони проаналізували вплив валютних коливань та логістичних обмежень на ціноутворення, запропонувавши використання стратегій вертикальної інтеграції та хеджування ризиків. Питання взаємодії виробників та переробників через призму цінового механізму детально висвітлені у працях І. О. Крюкової, яка визначила ціну як головний інструмент балансу економічних інтересів [9].

Останні дослідження (2023-2025 рр.) також фокусуються на цифровізації та сталому розвитку. У роботах, опублікованих у фахових виданнях, досліджується вплив цифрових технологій, таких як автоматизовані системи доїння та аналітика даних, на підвищення операційної ефективності ферм. Важливе значення мають звіти MDPI (2026) щодо інвестиційної привабливості та потреб у модернізації українських молочних підприємств для відповідності стандартам ЄС [10, 11]. Попри значний доробок, питання функціонування молочної галузі в умовах енергетичної кризи та воєнної економіки потребують подальшої деталізації, що і визначає напрям даного дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою роботи є комплексне дослідження організаційно-економічного механізму забезпечення прибутковості виробництва в молочному скотарстві, що охоплює розробку методів оптимізації собівартості через технологічні інновації, обґрунтування цінових стратегій у ланцюгу постачання та формування стійкої виробничої структури в умовах глобальної ринкової волатильності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Управління собівартістю в молочному скотарстві є складним і багатограним процесом, оскільки результат залежить від великої кількості біологічних, технологічних та економічних факторів. У сучасних умовах структура собівартості зазнає суттєвих змін під тиском зростання цін на ресурси та необхідності інвестування в безпеку виробництва. Традиційно понад 50% у структурі витрат займає заготівля та згодовування кормів [12]. Проте останніми роками спостерігається тенденція до зростання частки енергоносіїв та логістичних витрат.

Для обґрунтованої оцінки витрат у молочному скотарстві доцільно використовувати системний підхід, запропонований провідними фахівцями галузі. Економічна ефективність інтенсифікації виробництва молока має розглядатись як окупність вкладеного капіталу при одночасному зниженні негативного впливу на довкілля. Методика аналізу зазвичай поділяється на три ключові етапи [7]:

- визначення рівня інтенсивності: аналізуються сукупні затрати живої та уречевленої праці на одну голову худоби, а також вартість основних засобів на одиницю об'єкта;
- розрахунок результативних показників: оцінюється середньорічний удій та обсяг виробництва молока на одиницю площі угідь;
- оцінка безпосередньої ефективності: розраховується собівартість одиниці продукції, трудомісткість (людино-години на центнер молока) та рентабельність.

Узагальнюючим показником є коефіцієнт окупності витрат, який у LaTeX форматі можна представити як:

$$E = \frac{V_p}{C_{total}} \quad (1)$$

де V_p – вартість виробленої продукції, а C_{total} – загальні виробничі витрати.

Ефективність вважається вищою, якщо при незмінних ресурсах забезпечується зростання продуктивності або економія капітальних вкладень.

Аналіз діяльності промислових підприємств у 2024 році демонструє, що для переробного сектору сире молоко складає до 67% загальних операційних витрат [12].

Ключові компоненти для виробника сировини наведені в таблиці 1. Значним фактором подорожчання молока у 2024-2025 роках стало зростання вартості кормів та добрив, що відчутно позначилося на собівартості безпосередньо на фермах. Додатковий тиск створює підвищення відсоткових ставок за кредитами, що здорожує обслуговування боргів, залучених на модернізацію [16]. Впровадження сучасних інноваційних технологій є не лише умовою прибутковості, а й чинником подолання таких стримувальних факторів, як висока трудомісткість доїння та зростаючі вимоги до якості. Експертні оцінки вказують на те, що модернізація великих підприємств для відповідності стандартам НАССР та GMP потребує інвестицій у розмірі 126 млн євро до 2030 року [13].

Одним із найефективніших напрямів є енергозбереження. Досвід провідних ферм Нідерландів та України показує, що споживання енергії на 1000 л молока можна знизити з 120 кВт/год до 40 кВт/год за допомогою простих інвестицій [15]:

- вакуумні насоси зі змінною швидкістю: традиційні насоси працюють постійно на повну потужність. Встановлення регулятора швидкості (інвестиція близько 7000 євро) окупається менше ніж за пів року завдяки

Таблиця 1. Структура собівартості виробництва молока на промислових підприємствах та ключові фактори її оптимізації

Стаття витрат	Питома вага, %	Фактор ризику та оптимізації
Корми та кормові добавки	50–60	Якість ферментації сінажу, ціни на зернові
Оплата праці з нарахуваннями	10–15	Рівень автоматизації доїння, дефіцит кадрів
Енергоносії (електрика, паливо)	3–8	Блекаути, використання генераторів
Амортизація обладнання	10–12	Ступінь модернізації згідно зі стандартами ЄС
Ветеринарні препарати та селекція	5–7	Здоров'я стада, генетичний потенціал

Джерело: розроблено автором за [13, 14, 15]

економії 50% енергії;

– системи попереднього охолодження та рекуперації тепла: використання теплообмінників дозволяє знизити температуру молока ще до потрапляння в танк, що економить до 45% енергії на охолодження. Системи рекуперації тепла використовують енергію охолодження молока для підігріву води до 45-50 °С, що скорочує витрати на ГВП на 50% з окупністю в 2-3 роки;

– світлодіодне освітлення: спеціальний режим (16 годин світла / 8 годин темряви) не лише економить електрику, а й стимулює активність корів, підвищуючи надої в середньому на 8%.

Цифровізація також відіграє критичну роль. Використання систем управління стадом (ERP) та точного тваринництва дозволяє вести детальний облік витрат кормів та стану здоров'я кожної тварини. Прикладом успішного управління є група компаній «Глобино», де налагоджена система звітності та постійне навчання керівників дозволяють підтримувати показники на рівні 40 л молока на корову на добу.

Ціноутворення на ринку молока України є результатом складної взаємодії глобальних тенденцій, внутрішнього балансу пропозиції та якості сировини. Ціна визначена як головний інструмент балансу економічних інтересів між виробниками молока та переробними підприємствами. У 2024 році ціни на сире молоко в Україні досягли довоєнного співвідношення з європейськими, що стало викликом для вітчизняних переробників.

Сучасний ціновий механізм базується на жорсткій диференціації залежно від гатунку сировини (таблиця 2). Це стимулює фермерів інвестувати в гігієну та охолодження.

Такий розрив у цінах між промисловим сектором та господарствами населення пояснює стрімку професіоналізацію ринку. Аграрні підприємства мають можливість реалізувати продукцію за цінами, що на 63% вищі за ціни для населення, саме завдяки дотриманню стандартів якості.

Таблиця 2. Диференціація закупівельних цін на сире молоко залежно від якісних параметрів (гатунків) та вимог ринку

Клас молока	Цінова перевага	Частка у закупівлі (підприємства)	Коментар
Екстра	+4–5% до вищого	40% і зростає	Відповідає вимогам ЄС
Вищий	Базовий рівень	36,5%	Стандарт для внутрішнього ринку
Перший	-10,8% від вищого	32,3%	Поступово витісняється
Другий (населення)	-63,1% від ціни МТФ	22,4% за обсягом	Низька якість, відсутність контролю

Джерело: розроблено автором за [2, 9]

Український ринок молока став надзвичайно чутливим до світових цін. У листопаді 2024 року ціна української сировини (51,6 євро/100 кг) становила 94% від середньоєвропейської [17]. Основним драйвером зростання цін у цей період стала рекордна вартість вершкового масла в ЄС (8,5 євро/кг). Проте аналітики Асоціації виробників молока (АВМ) попереджають, що український ринок реагує на зміни швидше, ніж європейський, тому при зниженні цін на масло в ЄС очікується швидкий «відкат» закупівельних цін в Україні у 2025 році.

Додатковими факторами, що впливають на цінові стратегії, є:

– сезонність: зниження виробництва в зимові місяці призводить до зростання споживчих цін. Коефіцієнт еластичності показує, що при зменшенні пропозиції сировини на 1%, ціни на питне молоко зростають на 0,24%, на сир на 0,12% [14].

– логістичні ризики: блокади портів та пунктів пропуску змушують бізнес використовувати стратегії вертикальної інтеграції для стабілізації внутрішніх цін та диверсифікації експортних ринків;

– валютні коливання: зміна курсу гривні безпосередньо впливає на вартість імпортованих компонентів кормів та обладнання, що змушує виробників застосовувати витратний метод ціноутворення (cost-plus pricing) та хеджування інструментами форвардних контрактів.

На ринку України спостерігається відкрита конкуренція. Частка трьох найпотужніших переробних компаній становить 35%, що є ознакою здорового ринку порівняно з багатьма країнами світу, де 1-3 оператори контролюють понад 50%. Ключовими гравцями є «Данон» (13,5% ринку), «Молочний Альянс» (11,2%), «Лакталіс» (9,9%) та «Люстдорф» (9,8%) [9].

Взаємодія виробників з цими гігантами трансформується від простих актів купівлі-продажу до системного партнерства. Деякі підприємства, як-от «Укрпромінвест-Агро» або «Глобино», реалізують модель повної вертикальної інтеграції – від власного кормовиробництва до фірмової роздрібною мережі. Це дозволяє мінімізувати транзакційні витрати та забезпечити 100% контроль якості. Для менших ферм перспективним механізмом є кооперація, хоча наразі детальні приклади успішних кооперативних заводів у широкому вжитку відсутні, а основна увага зосереджена на державній підтримці через Державний аграрний реєстр (ДАР).

Оптимізація структури виробництва в молочному скотарстві є базовою передумовою забезпечення довгострокової стійкості. Цей процес передбачає концентрацію ресурсів у найбільш ефективних суб'єктах господарювання та впровадження науково обґрунтованих моделей управління стадом.

Останні роки стали періодом «великого переходу» в структурі виробництва молока в Україні. У 2024 році загальний обсяг виробництва знизився до 7,2 млн т порівняно з 9,3 млн т у 2020 році [2]. Трансформаційні процеси в галузі супроводжуються суттєвою зміною ролі різних категорій виробників, що підтверджується статистичними даними таблиці 3.

Ці дані підтверджують, що промисловий сектор став драйвером галузі. Прогнозується, що до 2027–2030 років молоко від населення використовуватиметься виключно для власного споживання, а переробна промисловість повністю перейде на сировину від молочно-товарних ферм (МТФ).

Економічна стійкість має чітку регіональну специфіку. Наприклад, Харківська область у 2023 році продемонструвала приріст поголів'я на 10% порівняно з попереднім роком, попри близькість до зони бойових дій [18]. Це свідчить про високу адаптивність місцевих управлінців. Хмельниччина також є одним із лідерів за приростом промислового поголів'я (+5%).

Важливою складовою стійкості є інтенсифікація використання землі. Господарство «Понори» (Чернігівщина) обробляє 1000 га землі (більше 1 га на корову), забезпечуючи повний цикл заготівлі кукурудзи, жита та сої. Це дозволяє масштабувати бізнес через збільшення виходу продукції з одного гектара.

Таблиця 3. Компаративний аналіз обсягів виробництва молока в розрізі категорій господарств України (2020–2024 рр.)

Категорія виробників	2020 рік (млн т)	2024 рік (млн т)	Зміна (%)
Господарства населення	6,5	4,2	-35
Сільськогосподарські підприємства	2,8	3,0	+7
Разом	9,3	7,2	-22,5

Джерело: розроблено автором за [2, 9]

Оптимізація структури стада через голштинізацію є ключовим інструментом підвищення продуктивності. ТОВ «Понори» досягло показника 11 661 кг молока на корову у 2023 році, використовуючи системну селекційну роботу без імпорту дорогих нетелей. Натомість ТОВ «Кишенці» впровадило унікальну систему утримання на відновленій пастеризованій підстилці з гною та одну з перших в Україні доїльних установок типу «ротор» на 80 місць, що дозволило подвоїти виробництво молока за останні 5 років до 80 тонн на добу.

Критично важливим елементом забезпечення економічної стійкості галузі в умовах воєнного стану є реалізація державних програм стимулювання, ключові параметри яких у межах системи Державного аграрного реєстру (ДАР) систематизовано в таблиці 4.

Таблиця 4. Пріоритетні напрями та параметри державної фінансової підтримки суб'єктів молочного скотарства через систему ДАР

Напрямок підтримки	Розмір допомоги	Умови отримання
Дотація на корову	7 000 грн/голова	Від 3 до 100 корів у стаді
Відшкодування племінних тварин	До 80% вартості	Не більше 50 400 грн/голова; збереження в стаді 2 роки
Компенсація будівництва об'єктів	До 25% вартості	Об'єкти завершені у 2025 році; не відчужувати 3 роки

Джерело: розроблено автором за [19, 20]

Такі заходи дозволяють господарствам частково нівелювати прямі збитки тваринництва від війни, які оцінюються у 254 млн дол. (втрачено 238 тис. голів ВРХ), та сукупні втрати галузі у 5,6 млрд дол. за три роки. Інвестиційна привабливість великих підприємств залишається вищою, оскільки вони здатні ефективніше абсорбувати капітал для модернізації. Прогнозується, що за реалістичного сценарію виробництво молока в Україні до 2030 року може досягти 349,8 тис. тонн у сегменті великих підприємств (тільки по окремих категоріях продуктів), а за оптимістичного – понад 400 тис. тонн [21].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості молочного скотарства в Україні на сучасному етапі трансформується у високотехнологічну систему, орієнтовану на інтенсифікацію та інтеграцію у світовий ринок. За результатами дослідження можна зробити такі висновки:

1. Управління собівартістю перестало бути питанням простої економії ресурсів. Сьогодні це стратегія оптимізації через енергозбереження (рекуперація тепла, вакуумні насоси зі змінною швидкістю) та цифровізацію. Зниження енергозатрат з 120 до 40 кВт/год на тонну молока є фінансово привабливим та критично важливим для підготовки до вступу в ЄС.

2. Цінові стратегії в ланцюгу «виробник-переробник» базуються на жорсткій премії за якість (клас «Екстра»). Промислові підприємства отримують на 63% вищу ціну порівняно з населенням, що робить професійне молочарство найбільш рентабельним видом тваринництва (показник близько 16,1%). При цьому український ринок став частиною глобального, де ціни на сировину безпосередньо залежать від вартості масла та сиру на європейських біржах.

3. Оптимізація виробничої структури відбувається шляхом концентрації виробництва на великих МТФ. Попри війну, промисловий сектор наростив надої на 7% у 2024 році, що стало драйвером для всієї переробної галузі. Регіональні лідери, зокрема Харківська область, демонструють здатність до відновлення поголів'я навіть у критичних умовах.

4. Економічна стійкість галузі у 2025 році підтримується через Державний аграрний реєстр (дотації 7000 грн на голову, компенсація 80% вартості племінних тварин). Проте для повного відновлення сектору та виходу на стандарти ЄС необхідні інвестиції обсягом понад 126 млн євро до 2030 року.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що прибутковість молочного скотарства сьогодні забезпечується через поєднання генетичного прогресу, енергоефективності та вертикальної інтеграції, що дозволяє агропідприємствам залишатися стійкими до ринкових та геополітичних шоків.

Література

- Gereles A., Szöllösi L. A Study of Ukrainian Dairy Industry: Financial Performance and Trends, *SEA - Practical Application of Science*. 2025. Iss. 38, pp. 89-105 DOI: <https://doi.org/10.70147/s3889105>.
- Агробізнес України 2024/2025. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>.
- Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2014. 514 с. URL: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/25873.pdf>.
- Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повного відновлення аграрної економіки України. / Лупенко Ю., Малік М., Шпикуляк О. та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2022. 32 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/11dX076sN08-KRo-7jquuxqFCX1QrN33f/view>.
- Тюха І. В., Стеценко Д. О. Стан та тенденції розвитку вітчизняного ринку молока та молочних продуктів. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5427>.
- Федулова І. Ринок молочної продукції України: можливості та загрози. *Товари і ринки*. 2018. № 1. С. 15–28.
- Радько В. І., Свиноус І. В. Методичні підходи до визначення ефективності інтенсифікації молочного скотарства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2015/12.pdf.
- Бондар А. В., Шерстюк О. В., Халін С. В. Вплив ринкових дисбалансів на стратегії ціноутворення в аграрній сфері України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 2. С. 135-140. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-2-25>.
- Крюкова, І. О. Система економічних взаємовідносин між учасниками ринку молока та молокопродуктів України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 8–16. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-3-1>.
- Ukrainian Agriculture: From Russian Invasion to EU Integration. 2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)760432](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)760432).
- Budziak V., Budziak O. Export potential of the dairy industry of Ukraine. *International scientific-practical journal "Commodities and markets"*. 2023. № 2 (46). P. 45-55. DOI: [https://doi.org/10.31617/2.2023\(46\)04](https://doi.org/10.31617/2.2023(46)04).
- Як забезпечити прибутковість скотарства? URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichniy-hektar/item/19347-yak-zabezpechiti-pributkovist-skotarstva.html>.
- Формула стабілізації: для чого «Молокія» і «Молочний альянс» пропонують зафіксувати ціни на сире молоко. 10.06.2025. <https://latifundist.com/reportazhy/188-formula-stabilizatsiyi-dlya-chogo-molokiya-i-molochnij-alyans-proponuyut-zafiksuvati-tsini-na-sire-moloko>.
- Mudrak R., Nyzhnyk I., Lagodiienko V., Lagodiienko N. Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*. Vol. 8, Iss. 4, pp. 1159-1168. DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM84-08>.
- Загальний огляд ринку молока. URL: <https://milkua.info/uk/post/section/zagalnij-oglad-rinku-moloka>.
- Кухіашвілі Г. Світовий молочний ринок: виробляти молоко стає дорожче в 2025 році. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/svitovij-molocnij-rinok-viroblati-moloko-stae-dorozhe-v-2025-roci>.

17. Стан і перспективи молочної галузі України та світу. URL: <https://milkua.info/uk/post/stan-i-perspektivi-molocnoi-galuzi-ukraini-ta-svitu>.
18. Молочні підприємства у 2023 році зуміли наростити обсяги виробництва молока і вийти на довоєнний рівень. URL: <https://ukragroconsult.com/news/molochni-pidpryyemstva-u-2023-roczii-zumily-narostyty-obsyagy-vyrobnyctva-moloka-i-vyjty-na-dovoyennyj-riven/>.
19. Кабмін затвердив новий Порядок підтримки тваринництва. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/kabmin-zatverdiv-novij-poradok-pidtrimki-tvarinnictva>.
20. Державне підприємство "Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин". URL: <https://www.agro-id.gov.ua/pro-agentstvo/>.
21. Бородина О., Прокопа І., Шубравська О. Стратегічні орієнтири сільського господарства і сільських територій України на період до 2030 р.: відповідність європейському вибору. *Економіка України*. 2025. Том 68, №1(758), С. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003>.

References

1. Gereles, A., & Szöllösi, L. (2025). A Study of Ukrainian Dairy Industry: Financial Performance and Trends. *SEA - Practical Application of Science*, iss. 38, pp. 89-105. <https://doi.org/10.70147/s3889105>.
2. Agribusiness in Ukraine. (2024). *Ahrobiznes Ukrainy 2024/2025* [Agribusiness of Ukraine 2024/2025]. Available at: <https://agribusinessinukraine.com/>.
3. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Y., & Shpykuliak, O. H. (2014). *Innovatsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektivy: monografiia* [Innovative support for the development of agriculture in Ukraine: problems and prospects: a monograph]. NNTs «IAE». Available at: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/25873.pdf>.
4. Lupenko, Yu., Malik, M., Shpykuliak, O., et al. (2022). *Stratehiia rozvytku pidpryyemnytstva, kooperatsii ta ahropromyslovoi intehratsii v umovakh voiennoho chasu ta povoiennoho vidnovlennia ahrarynoyi ekonomiky Ukrainy* [Strategy for the development of entrepreneurship, cooperation, and agro-industrial integration in wartime and post-war recovery of the agrarian economy of Ukraine]. NNTs «IAE». Available at: <https://drive.google.com/file/d/11dX076sNO8-KRo-7jquuqxFCX1QrN33f/view>.
5. Tiukha, I. V., & Stetsenko, D. O. (2017). Stan ta tendentsii rozvytku vitchyznyanoho rynku moloka ta molochnykh produktiv [State and trends of development of the domestic market of milk and dairy products]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5427>.
6. Fedulova, I. (2018). Rynok molochnoi produktsii Ukrainy: mozhlyvosti ta zahrozy [Dairy market of Ukraine: opportunities and threats]. *Tovary i rynku*, no. 1, pp. 15–28.
7. Radko, V. I., & Svyynous, I. V. (2015). Metodichni pidkhody do vyznachennia efektyvnosti intensyfikatsii molochnoho skotarstva [Methodical approaches to determining the efficiency of intensification of dairy cattle breeding]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 23. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2015/12.pdf.
8. Bondar, A. V., Sherstyuk, O. V., & Khalin, S. V. (2024). Vplyv rynkovykh dysbalansiv na stratehiu tsinoutvorennia v ahraryni sferi Ukrainy [Impact of market imbalances on pricing strategies in the agricultural sector of Ukraine]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava*, no. 2, pp. 135-140. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-2-25>.
9. Kryukova, I. O. (2020). Systema ekonomichnykh vzaiemovidnosyn mizh uchastykamy rynku moloka ta molokoproduktiv Ukrainy [System of economic relationships between participants in the market of milk and dairy products of Ukraine]. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, vol. 5, no. 3, pp. 8–16. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-3-1>.
10. European Parliament. (2024). *Ukrainian Agriculture: From Russian Invasion to EU Integration*. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)760432](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)760432).
11. Budziak, V., & Budziak, O. (2023). Export potential of the dairy industry of Ukraine. *Commodities and Markets*, no. 2(46), pp. 45-55. [https://doi.org/10.31617/2.2023\(46\)04](https://doi.org/10.31617/2.2023(46)04).
12. Ahrobiznes. (2025). *Yak zabezpechyty prybutkovist skotarstva?* [How to ensure the profitability of cattle breeding?]. Available at: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/19347-yak-zabezpechiti-pributkovist-skotarstva.html>.
13. Latifundist. (2025). *Formula stabilizatsii: dlia choho «Molokiia» i «Molochnyi aliens» proponuiut zafiksuvaty tsiny na syre moloko* [Stabilization formula: why "Molokia" and "Milk Alliance" propose to fix raw milk prices]. Available at: <https://latifundist.com/reportazhy/188-formula-stabilizatsiyi-dlya-chogo-molokiya-i-molochnij-alyans-proponuyut-zafiksuvaty-tsini-na-syre-moloko>.
14. Mudrak, R., Nyzhnyk, I., Lagodiienko, V., & Lagodiienko, N. (2019). Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*, vol. 8, iss. 4, pp. 1159-1168. <https://doi.org/10.18421/TEM84-08>.
15. Milkua.info. (2025). *Zahalnyi ohliad rynku moloka* [General overview of the milk market]. Available at: <https://milkua.info/uk/post/section/zagalnij-oglad-rynku-moloka>.
16. Kukhiashvili, H. (2025). *Svitovyi molochnyi rynek: vyrobliaty moloko stae dorozhche v 2025 rotsi* [World dairy market: producing milk becomes more expensive in 2025]. Association of Milk Producers. Available at: <https://avm-ua.org/uk/post/svitovij-molochnij-rynok-viroblati-moloko-stae-dorozche-v-2025-roci>.
17. Milkua.info. (2025). *Stan i perspektivy molochnoi haluzi Ukrainy ta svitu* [Status and prospects of the dairy industry of Ukraine and the world]. Available at: <https://milkua.info/uk/post/stan-i-perspektivi-molocnoi-galuzi-ukraini-ta-svitu>.
18. UkrAgroConsult. (2023). *Molochni pidpryyemstva u 2023 rotsi zumily narostyty obsyagy vyrobnytstva moloka i vyity na dovolennyi riven* [Dairy enterprises in 2023 managed to increase milk production volumes and reach the pre-war level]. Available at: <https://ukragroconsult.com/news/molochni-pidpryyemstva-u-2023-roczii-zumily-narostyty-obsyagy-vyrobnyctva-moloka-i-vyjty-na-dovoyennyj-riven/>.
19. Association of Milk Producers. (2024). *Kabmin zatverdyl noviy Poryadok pidtrymky tvarynnytstva* [The Cabinet of Ministers approved a new Procedure for supporting livestock breeding]. Available at: <https://avm-ua.org/uk/post/kabmin-zatverdiv-novij-poradok-pidtrimki-tvarinnictva>.
20. Agency for Identification and Registration of Animals. (n.d.). *Pro ahentstvo* [About the agency]. Available at: <https://www.agro-id.gov.ua/pro-agentstvo/>.
21. Borodina, O., Prokopa, I., & Shubravskaya, O. (2025). Stratehichni oriientyry silskoho hospodarstva i silskykh terytorii Ukrainy na period do 2030 r.: vidpovidnist yevropeiskomu vyboru [Strategic guidelines for agriculture and rural areas of Ukraine for the period up to 2030: compliance with the European choice]. *Economy of Ukraine*, vol. 68, no. 1(758), pp. 3–19. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003>.

Стаття надійшла до редакції / Received 18.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 30.11.2025